

ції, ринку трудових ресурсів і інвестиційному ринку. Її формування має комплексний характер при незаперечній необхідності кожної з визначених детермінант. Причому рівень конкурентоспроможності за окремими детермінантами має бути збалансованим. Лише за цієї умови, згідно тектологічної теорії О.О.Богданова щодо лімітуючої міцності найслабшої ланки [2], буде забезпечена організаційна рівновага підприємства. Орієнтація на систему локальних оптимумів (забезпечення некоординованого зростання конкурентоспроможності підприємства на окремих генеричних ринках) призведе до неефективного використання ресурсів, порушенню системи задоволення потреб учасників підприємства і споживачів його продукції, стагнації конкурентоспроможності підприємства в цілому.

Література

1. *Азов Г. Л., Челенков А. П.* Конкурентные преимущества фирмы. — М.: ПОО «Типография НОВОСТИ», 2000. — 256 с.
2. *Богданов А. А.* Тектология. Всеобщая организационная наука. Ч. 1, 2. — М.: Экономика, 1989. — 254 с.
3. *Дойль П.* Маркетинг-менеджмент и стратегии. 3-е изд. / пер. с англ. — СПб.: Питер, 2002.
4. *Должанський І. З., Загорна Т. О.* Конкурентоспроможність підприємств: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 384 с.

Н. П. Тарнавська, д.е.н., професор,
Тернопільський національний економічний університет,
e-mail: nptar@mail.ru

ВИАВЛЕННЯ ПЕРСПЕКТИВНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ГАЛУЗЕЙ ЯК БАЗИС ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ КОНКУРЕНЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Тарнавская Наталия
Выявление перспективной при-
влекательности отрасли как ба-
зис для формирования стратегий
конкуренции предприятий

Tarnavska Nataliya
Identification of industries'
promising attractiveness as a basis
for the company competitive
strategies

Динамічність ринкового середовища висуває проблему виявлення перспективних сфер вкладання капіталу у число найактуальніших проблем економічної науки і господарської практики.

Перспективну привабливість галузі (сфери бізнесу) можна встановити на основі набору критеріїв, які різняться за рівнем конкретизації та деталізації інформації, а також повнотою охоплення конкурентного поля з урахуванням рівня ієрархії світового господарства. Сучасне конкурентне середовище ми розглядаємо як мегасистему, що формується шляхом взаємопроникнення ринків і врахування виявлених передумов глобального і національного характеру, нівелює відмінності міжнародної і внутрішньої конкуренції, що дозволяє встановити закономірність формування глобального конкурента для конкретного суб'єкта господарювання і зумовлює зміну пріоритетів і змісту управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання.

Орієнтуючись на зазначене широке трактування конкурентного середовища, дослідження перспективної привабливості галузей (сфер бізнесу) варто розпочинати з наднаціонального (глобального) рівня. Нині перед світовою спільнотою постають нові виклики, які сформувалися у результаті окреслення глобальних тенденцій і перегляду ustalених норм світового порядку. Серед глобальних трендів, які встановлено міжнародними експертами на період до 2030 р., є: розширення прав і можливостей особистості внаслідок падіння рівня бідності й зростання середнього класу; розмивання центрів впливу (влади) у світі; згладжування «демографічної кривої нестабільності»; зростання потреб у продуктах харчування, у воді та енергетичних ресурсах [1]. Орієнтація на перераховані глобальні тенденції передбачає внесення принципових змін до структурної політики держави з окресленням нових пріоритетів розвитку національної економіки, що дозволяє суб'єктам господарювання формувати власні конкурентні стратегії, виходячи з власних оцінок конкурентного середовища і наявності відповідних внутрішніх ресурсів.

Однак нині можемо констатувати, що в умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів і розвитку їх нелінійності загрозою для України є не лише низька конкурентоспроможність продукції, суб'єктів господарювання, окремих галузей і національної економіки в цілому, але й імовірність так званого «системного відриву» — відставання від провідних країн через низьку здатність економіки до інновацій, зростаючу несумісність технологій, а також структурну кризу та інституціональну невідповідність міжнародним нормам.

Перспективну привабливість галузі можна встановити, на наш погляд, і на основі методики розрахунку порівняльних переваг країн (Revealed Competitive advantage — RCA), яка ґрунтується на вияв-

ленні динаміки експорту й імпорту окремих товарів (галузей) конкретної країни та співставленні цих параметрів за групами товарів (галузей) обраної для дослідження групи країн. Однак критичний аналіз існуючих наукових розробок щодо оцінювання конкурентних переваг країн і галузей (сфер бізнесу) показав, що їх методологічний і прикладний рівень не відповідає динаміці економічних реалій. Так, використовуючи існуючий методичний інструментарій, за даними COMTRADE можливо визначити конкурентні переваги України, які представлені традиційними (переважно сировинними) галузями вітчизняної економіки на світовому ринку і трактуються нині як неперспективні. Так, найвищими індексами виявлених порівняльних переваг (RCA) України у світовому господарстві в 2011 р. є: залізничне обладнання — 34,58; продукція із металу і нелегованої сталі — 13,86; продукція металургійної промисловості — 12,24; насіння олійних культур — 8,53; пшениця необроблена — 5,99 (країна має порівняльну перевагу при $RCA > 1$). Як бачимо, ті галузі, що мають перспективний потенціал (зважаючи на виклики глобалізації чи належність до високих технологічних укладів), залишаються поза увагою. Отже, спрямування існуючих методів розрахунку порівняльних переваг країн у вчорашній день призводить до формування необґрунтованих висновків щодо привабливості окремих галузей економіки. Більше того, недооціненими залишаються сфери бізнесу, які вже сьогодні можна ідентифікувати як галузі з перспективною глобальною конкурентоспроможністю (наприклад, екологічне землеробство). Така ситуація потребує перегляду методів розрахунку порівняльних переваг країн з урахуванням результатів досліджень найдинамічніших світових ринків та окреслених глобальних тенденцій розвитку світової економіки в умовах формування нового світового порядку.

Важливим орієнтиром виявлення перспективної привабливості галузі могли б стати встановлені у законодавчому порядку стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні на 2011—2021 рр. [2]: освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; освоєння нових технологій розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння і військової техніки; освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів і нанотехнологій; технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу; впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики; широке застосу-

вання технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього середовища; розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки. Перераховані пріоритети є законодавчо визначеними орієнтирами для вибору суб'єктами господарювання сфер діяльності (стратегій конкуренції), однак в Україні у даний час відсутнє гармонізоване на всіх рівнях управління організаційно-економічне забезпечення розвитку інноваційної сфери, не розроблені реальні важелі активізації інноваційного процесу та усунення в ньому «інноваційних прірв», не ліквідована практика ігнорування нормативно-правових актів у царині функціонування Національної інноваційної системи. Аналіз цих та інших фактів зумовлює високий рівень ризику вкладання коштів у пріоритетні наукоємні галузі економіки.

Поряд з тим варто зазначити, що побудова ефективної стратегії конкуренції можлива й у галузях, які є неперспективними з позицій традиційного підходу до виявлення привабливості окремих сфер бізнесу. Так, можна бути успішним учасником ринку у неперспективній галузі за умови утримування тут лідерських позицій упродовж тривалого періоду часу.

Широкий погляд на конкурентне середовище з позицій мікро-економічного рівня повинен передбачати реалізацію методу «екран радара», а саме: виявлення конкурентів, які матимуть найбільший вплив у галузі у найближчій і віддаленій перспективі; визначення подібних (відмінних) рис власної бізнес-моделі і таких моделей підприємств-конкурентів; рівень спрямованості нових бізнес-моделей на споживача, забезпечення ними високої економічності та спонукання до міграції цінності.

Отже, практична реалізація багаторівневого підходу до виявлення перспективної привабливості галузі у контексті розгляду конкурентного середовища як мегасистеми дозволить створити надійне інформаційне середовище для обґрунтування пріоритетів подальшого розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання.

Література

1. Global trends 2030: alternative worlds. A publication of the National Intelligence Council [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://globaltrends2030.files.wordpress.com/2012/11/global-trends-2030-november2012.pdf>

2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.